követően az emlékezés virágaival, egységesen fehér rózsákkal róhatták le tiszteletüket a vértanúk előtt az emlékünnepségen megjelentek.

Az október 12-i választás előtt, a húszéves ciklus zárásaként rendezett emlékünnepség végén dr. Issekutz Sarolta megköszönte az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a Budapest Főváros II. kerületi-, a Ferencvárosi-, a XI. kerületi Újbuda Örmény Önkormányzat, XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselőinek, hogy ezt a rendezvényt támogatták. „Közös összefogással többre megyünk. Ezt kívánom a jövőben is! Köszönöm, hogy együtt dolgozhattunk!” – mondta az elnök.

A szép és művészi élményben gazdag emlékestet pazar örmény fogadás zárta *Sergio* és csapata közreműködésével.

(Béres)

Az Aradi Vértanúk Emlékünnepség közönsége az Akadémia utcában

Zeneagapé

Az Örmény Katolikus Plébánián (Budapest XI. ker., Orlay u. 6.), a vasárnap 16, 30-kor kezdődő szentmise utáni zeneagapén **október 26-án** *Dr. Szuper Géza* és együttese, **november 23-án**, *Fogolyán Kristóf* játszik, **december 21-én** *DJ Szongoth Gábor* karácsonyi CD-jét forgatja.

Szongoth Gábor szervező

Nyilvánosan látogatható lesz az Örmény Katolikus Lelkészség múzeuma

A nagyközönség részére 2014. október 1-től megnyitjuk a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség felújított és újra rendezett múzeumát. A 340 évvel ezelőtt Erdélybe menekült, Magyarországra is áttelepült örménység Lelkészsége 92 éve alakult Budapesten. Székhelye 40 éve budai kertes épületben van, amelynek felső szintjén található a múzeum. Itt őrizzük az örmény katolikusok liturgiáját, közösségi hagyományait és kultúráját és a közel 100 év alatt összegyűjtött számos örmény egyházi és civil tárgy- és könyv-gyűjteményét. Egyének, csoportok és szervezetek látogatóinak részére tárlatvezetést biztosítunk.

Nyitva tartás: kedd, csütörtök, szombat, vasárnap 14-től 18,30 óráig.

Hívjuk és várjuk a budapestieket, az ország lakosait és a külföldi érdeklődőket.

Címünk: Budapest XI. ker., Orlay u. 6., a Gellért szálloda közvetlen közelében.

Elérhetőségeink: ormenykatolikus@gmail.com, 06 70 408 2240, 06 20 982 6347.

Fogarasy Attila

A Karátsonyi család története *(3., befejező rész)*

Fogyó birtokok, romló kastélyok

1885. szeptember 15-én 68 éves korában Buziáson meghalt Karátsonyi Guidó gróf. A művészetpártoló, számtalan díjat alapító mágnás életművét középső fia, Jenő építi tovább, aki sok tekintetben hasonlít édesapjához. Ezt az építkezést azonban megakasztja a trianoni döntés, amelynek következtében a család grófi ága elveszíti a több tízezer holdas bánsági birtokokat. A következő évtizedekben a család folyamatosan elszegényedik, maradék birtokait, vagyonát eladogatja, társadalmi súlya megszűnik. Palotái, kastélyai többsége is az enyészeté válik. Sorozatunk befejező részében erről az időszakról szólunk.

Gróf Karátsonyi Jenő, az utolsó mágnás

Karátsonyi Guidónak három fia született: Aladár, Jenő és Camillo. Apjukhoz hasonlóan császári és királyi kamarásként és a főrendiház tagjaként nagy méltóságú, gazdag főurak voltak.

Gróf Karátsonyi Jenő. Benczúr Gyula olajfestménye. (A nyíregyházi Jósa András Múzeum tulajdona)

Karátsonyi Jenő 1861. augusztus 5-én született a Torontál vármegyei Beodrán, a család központi birtokán. Középiskolai tanulmányait Budapesten végezte, majd jogot hallgatott a belgiumi Louvainben. Hazatérve a mosonmagyaróvári gazdasági akadémián folytatta tanulmányait, majd Európa több országában tanulmányutat tesz.

Kétség kívül a családban ő viszi a legmagasabb szintre a gazdálkodást. Hatalmas kiterjedésű bánsági birtokait mintagazdasággá fejleszti: háromemeletes rizshántolómalmot működtet, a szeszfőzdéhez és laboratóriumhoz szükséges gépeket Hollandiából hozatja, keskeny-vágányú vasutat építtet a telepeire, „távbeszélőt” szereltet fel, halgazdaságot szervez, állattenyésztést folytat, pilisvörösvári uradalmában fafeldolgozást végez.

A fejlesztések során a birtokközpontot is áthelyezi Beodráról Bánlakra.

Sikereihez hozzájárult az is, hogy bár másodszülött fiú volt, mégis őrá szálltak az elsőszülöttet megillető kiváltságok és a hatalmas vagyon legnagyobb része, mivel bátyja, Aladár lemondott ezekről egy hölgy kegyeiért.

Gróf Karátsonyi Guidónak ugyanis nem tetszett fiának rangon aluli kiválasztottja, pazonyi Elek Margit, aki szintén régi nemesi család sarja volt, de mégsem egy Zichy vagy egy Andrássy, amit a zordon atya elvárt volna. Megmondta fiának: válasszon a vagyon vagy a szerelem között. Aladár – aki romantikus alkat volt és nagyon szerelmes, Elek Margit kezét választotta. (A házasságból három leány gyermek született, majd kihűlt a szerelem, és a szép történet válással végződött. Aladár gróf 1947-ben halt meg Budapesten.)

Gróf Karátsonyi Jenő a közéletben is

fontos szerepet töltött be. 1869-ben kapcsolódott be az országgyűlés munkájába szabadelvű párti programmal. A felesége Andrássy Karolina grófnő volt, akivel 1887-ben lépett frigyre, e házasság a nagy múltú Andrássy család révén jelentősen emelte a Karátsonyi család tekintélyét és befolyását.

Akárcsak apjának, neki is voltak jótékony célú, nemes gesztusai. Így például az 1928-ban megalakult Magyar Máltai Lovagrend alapító tagja volt, s ő építtette a Budai várban azt az épületet, amely a rend székháza lett. Tovább ápolta a rózsaesküvők szép hagyományát is, igazán nem ő tehet róla, hogy a korona inflációjával az erénydíj elértéktelenedett.

A BÖME, a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület elnökeként évtizedeken át szolgálta a mentőügyet.

Ugyanakkor kétségtelen az is, hogy szerette a pompát, és fényűző életmódot folytatott, budai palotájában fényes bálokat, fogadásokat rendezett. Egy ízben még a spanyol királyi párt is vendégül látta.

Apjához hasonlóan nagy gyűjtő is volt, utazásairól számos egzotikus műkincset is hazahozott. Többek között egy múmiát is Egyiptomból, amelynek bánlaki kastélyában külön pavilont építtetett.

Mindez nem lett volna baj, ha a trianoni döntés miatt birtokainak java nem került volna idegen országok területére. (Az ún. optáns perben nem tudta visszaperelni birtokait.) Nagyúri életmódját még ideig-óráig fenn tudta tartani, de aztán sorra el kellett adni a műkincseket, maradék birtokokat is. Krisztinavárosi palotáját is jelzáloggal terhelték meg.

A bajokat tetézte, hogy nem volt fiú utóda, így a maradék vagyont sem tudta volna kire hagyni. Ezért adoptálta Ilma nevű húga kisebbik fiát, gróf Keglevich Imrét.

Gróf Karátsonyi Jenő és sógora, gróf Andrássy Géza 1893-ban a piramisoknál

(Aki végül agglegény maradt, így a grófi ág vele együtt kihalt. Gróf Karátsonyi Aladárnak három leánya született, Camillo pedig viszonylag fiatalon, 45 éves korában szintén agglegényként halt meg.)

Gróf karácsonyi és beodrai Karátsonyi Jenő 1933 októberében hunyt el. Holttestét a krisztinavárosi templomban ravatalozták fel, majd a solymári templomban helyezték örök nyugalomra.

Gróf Karátsonyi Jenő apjához hasonlóan nagy formátumú személyiség volt, akinek személyes tragédiája, hogy szeme láttára foszlott szét a nagyon magasra jutott mágnás család dicsősége. Halálával végleg megpecsételődött a grófi ágú Karátsonyiak sorsa.

Imre gróf nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Nem volt olyan határozott, nagy formátumú személyiség, mint elődei. Igaz, a kor nem is tette volna lehetővé. Jött a II. világháború, az államosítás, és a maradék vagyon is odalett.

Imre gróf nagyon kedves, szerény ember volt, mindenki szerette. Még a kommunisták se nagyon bántották őt, ha néha gúnyolták is. Életének utolsó éveiben volt titkárának és intézőjének családjával élt egy

szerény kis pilisvörösvári házikóban. Koldusszegényen halt meg 1967-ben egy budapesti kórházban az utolsó Karátsonyi grófként.

A fényes kastélyok pusztulása

A Karátsonyi család sorsát kastélyaik, palotái romlásán is végigkövethetjük.

A család beodrai központjában két fényes kastély is állott hajdanán. A Karátsonyi Lajos által emelt épületet, amelyet később Jenő örökölt, 1932-ben új tulajdonosa – talán attól félve, hogy a gróf mégis vissza tudja perelni a tulajdonjogot a szerb államtól – lebontotta és építőanyagként értékesítette.

Egy szemtanú így vall erről a barbár tettről: „1932-ben, gyermekkoromban, szemtanúja voltam, amikor gőzgéppel lerombolták gróf Karátsonyi Jenő üresen hagyott kastélyát. Az emberek elhűlve nézték a pusztítást. Senkinek nem volt közömbös annak a kastélynak a földig rombolása, amelynek a falu legnagyobb része a megélhetését köszönhette, mégsem szóltak egyetlen szót se – meséli Karakó János, a 80. életévében járó kántor, aki korábban főállású fényképészmester volt a faluban. Az épületanyagból aztán lóistállót építettek az Aladár-majorságban. Mára az istállókkal együtt a kúria is ebek harmincadjára

A bánlaki kastély régi képeslapon

jutott. Az elburjánzott erdőből előtűnő omladozó falak, üresen tátongó gazdasági épületek nemcsak a gazdálkodás, hanem a szellemiség csődjét is tanúsítják az egykori Torontál vármegye pusztuló területén." (Kovács Nándor: Karátsonyi grófok Beodrán)

A nem grófi ág kastélya – amelyet Karátsonyi László építtetett – sem járt jobban. A II. világháború után államosították, majd vegyi üzemet rendeztek be a jobb napokat látott falak között.

A pompázatos kincsekkel zsúfolt bánlaki kastélyból mára a puszta – belül vakolatukat vesztett – falak maradtak. Még szerencse, hogy uniós pénzekből az épület tetejét rendbe hozták.

A Marczibányi-örökségből származó kamenicai kastély is pusztul – a hasznosítását tulajdonosi perek akadályozzák.

A gyönyörű budai palotát legutolsó tulajdonosa, gróf Karátsonyi Jenő hiába árulta kétségbeesetten, sem a főváros, sem egy nemesi vagy polgári család nem volt hajlandó megvásárolni. Végül a náci Németország vette meg attól a szándéktól vezérelve, hogy annak helyén egy birodalmi német iskolát építsen. A hajdani romantikus palotát 1938-ban az alapokig lebontották, a világháború azonban megakadályozta az iskola megépítését. (Szemtanúk szerint a háború alatt bunkerként használták az épület pincéjét.) A háború után egy szocialista realista stílusban emelt jellegtelen épület foglalta el a hajdani romantikus palota helyét.

A pilisszentiváni vadászkastély sértetlenül vészelte át a háborút, utána azonban a helybéliek téglánként széthordták a fővárosból oda kitelepített textilüzem minden anyagával és berendezésével együtt.

A pilisvörösvári uradalmi háznak mintegy kétharmada még áll, igaz két új családi

ház is beékelődött az épületrészek közé. (Nemrégiben jártam – életemben először – nagy boltíves pincéjében, amely harminc méter hosszú és hat méter széles.)

Ennek az uradalmi háznak – amelyet városom lakói kissé fennkölten kastélynak tituláltak – volt utolsó grófi lakója Keglevich-Karátsonyi Imre, akit az utolsó időkben mindenki csak Imre bácsinak szólított, illetve a vele együtt élő hajdani intéző családja Tatusnak.

Végezetül – tisztelegve mindazok emléke előtt, akik hajdan itt laktak, s kalapot emelve az egész Karátsonyi családnak – hadd álljon itt egy disztichonban írt versem az egykori címeres grófi épületről:

A Karátsonyi-kastély

Grófok emelték hajdan e „kastélyt" – így tituláltak.
Úri lakás legelöl, műhelyek és kocsiszín,
Majd istállók, fészerek, ólak, alatta a pince:
Harminc méter a hossz, fél falu is belefér.
Paplaki oldalon árnyat adó nagy kert, tele vaddal…
Régen ez így lehetett, mára bizony töredék.
Címere veszve, a boltives egykori főkapu sincs meg,
S régi falaknak e tájt csak fele-harmada áll.
Azt, ami még a korábbi világból megmenekült itt
Védelem illeti meg: óvva, becsülve legyen!

Fogarasy Attila verse

Indul a násznép Gyurkó Péter intéző, titkár lakodalmára 1944 júniusában a pilisvörösvári uradalmi házból. Elöl középen, a Máltai Lovagrend egyenruhájában gróf Karátsonyi-Keglevich Imre

Daczó Katalin

Emlékképek a nagy háborúból V. – Magyarörmény hősök emléke

A szépvízi örmény templomban, a Szentsír kápolnában található egy feketemárvány emléktábla, amelyet a Szentháromság Egyesület állíttatott az első világháborúban elesett hősök emlékére. Öt név szerepel rajta: Fejér Gerő orvostanhallgató, Fejér Gábor gyógyszerész, Fejér Sándor érettségizett tanuló, dr. Száva István ügyvéd és Szebeny Lukács járásbíró neve. Közülük három személyre (Fejér Gerőre és Gáborra, valamint dr. Száva Istvánra) Ajtony Gábor csíkszeredai nyugalmazott gyógyszerész hívta fel a figyelmünket. Ami közös a hármukban, hogy viszonylag sok adat maradt fenn sorsukról és halálukról.

Fejér Gerő, az örök 21 éves

Fejér Gerő egy bécsi kórházban halt meg – magyarázta Ajtony Gábor – Állítólag, mint orvostanhallgató csapat-kórházban dolgozott és az akkori lelkesedés őt elkapta és azt mondta, hogy a csapatkórházból frontszolgálatra jelentkezik és ki is ment.

Ajtony Gábor adatai nyomán a korabeli Csíki Lapok több lapszámában is találtunk részletes leírást az orvostanhallgató haláláról, részleteket egyik utolsó leveléből, s beszámolt a lap a temetéséről is – így, mai szóhasználattal élve, különösen mediatizált volt Fejér Gerő eleste.

„Fejér Gerő hősi halála. Csíkszereda, augusztus 17. A SZÉP VIZI Fejér-család egyik nagyreményű ifjú tagja, Fejér Jakab szépvizi birtokos és neje Jánosy Elvira fia, Fejér Gerő a kolozsvári egyetem kiváló orvostanhallgatója, a cs. és kir. 51. gy. e. hadapródjelöltje Orosz Lengyelországban, a Radom közelében vívott ütközetben szenvedett sebesülése következtében folyó évi augusztus 11-én, Bécs város egyik hadikórházában hősi halált halt. Az ifjú hős a csíksomlyói r. kath. főgimnázium legkiválóbb növendéke volt, kinek vas szorgalma és szép tehetsége a kolozsvári orvosi fakultáson is a legszebb reményekre jogosították szüleit, akik fiukat különösen szerették." – közölte a Csíki Lapok Fejér Gerő halálhírét 1915. augusztus 18-án. Ugyanebben a lapszámban olvasható az is, hogyan mesélte el maga Fejér Gerő a kórházban, halálos ágyán sebesülésének történetét a szintén sebesült bajtársnak, Kaminszky József zászlósnak: „Radom előtt, Orosz-Lengyelországban századom támadott. Én is nyomultam előre a legnagyobb tűzben, egészen az orosz Stellung előtti Drahthindernisig és egyre másra kötöztem a nyomban elesetteket. Szanitéczeim elhullottak és ép mikor egy súlyos sebesült kötözésével készen vagyok, fölnéztem: akkor kaptam az ellenséges golyót. Nyomban lehanyatlott a karom, éreztem, hogy a szemem világa elvész. De nem volt annyi erőm, hogy visszamásszak arra a helyre hol előbb voltam, ahol – Istennek csodája – több golyó nem ért, bármennyire is fütyültek a golyók. Engem már nem volt ki bekötözzön. Magam vágtam fel ollómmal ruhámat és kezemmel tapogattam, hol is vagyok megsebesülve. Valahogy bekötöztem magam, szorítva karomat, hogy minél kevesebb vér folyjon. Egész meztelenül feküdtem négy óra hosszat; ezek voltak életem legkínosabb percei; lehunytam szememet, vártam halálomat. A vérre bogarak lepték el testemet, majd mezei patkányok, melyeket csak sikoltásommal tudtam elhajtani. Végre este lámpással jöttek más századbeli szanitéczek és elvittek Mátyáshoz, a regimentsarzhoz, ki bekötözött és mondta, hogy kitüntetésre terjeszt elő."

Kaminszky József (aki az interneten található adatok szerint, a világháború után rutén politikus, felsőházi tag lett és a magyar-orosz nép önkormányzatának kidolgozója) beszámolóját a következőképpen fejezte be: „Madách is azt mondja: „A százados fa, az egy napos rovar egyenlő soká él." Mindegyiknek van egy élete és Te is befejezted édes barátom és előttem marad mindég fiatal 21 éves arcod. S ha én már ősz öregember is leszek, akkor Te csak még mindég 21 éves. Az igaz nehéz meghalni, ha az ember még fiatal és erős és még egy egész élet van előtte". (Csíki Lapok, 1915. aug. 18.)

Augusztus 25-én a lap Fejér Gerőnek egy harctéri leveléből közölt részletet: „(…) A század már régen előre ment és én észre sem vettem. Útközben egy másik sebesültbe ütköztem bele. Ez már nem a miénk volt, Egy jól fejlett, de eléggé fiatal orosz tiszt lehetett, erős koponya lövéssel. Gyorsan felemeltem egy kis időre a fejét és bekötöm az ő saját rózsaszínű kötő-polyájukkal, mivel ezt már kibontatlan állapotban mellette találtam. Bizonyosan be akarta kötni szegény a fejét, de nem tudta és abban hagyta. Még élt. Gyorsan, de már nagyon felületesen lélegzett. Egyszerre jobb karjaira könyökölve, teljes erejét összeszedve felül, üvegesedő szemeit rám meresztve, kivesz nyakából egy láncon